

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן רבנו הגראי"ל שטיינמן שליט"א
 מספריו הק' ומכתבי תלמידים

פניני הפרשה

ומ"מ נראה ראם שניהם טובעים בנהר, וא' בידו להציל את השני שיחי' חיי שעה אבל הוא ימות ג"כ אז עי"ז, ואם לא יציל יחי' יותר זמן, אינו מחויב לעשות מעשה להציל את השני אפי' לבן פטורא, דע"ז שייך שוב מאי חזית דמא דחברך סמוק טפי, וגם על השני הא מוטל חיוב להציל אותו ומחמת זה חוזר הדין א"כ כל הטעם דצריך להציל את חברו היינו שאסור ליטול ולמנוע בזה מה שהי' יכול השני להנצל בזה ובמעשיו שנוטל המים הוא גורם מיתה לשני, אבל בחידושי רבנו חיים הלוי (פ"ה מהל' יסודי התורה) לא משמע כן דמדבריו משמע דזה דין דמחויב ליהרג כדי להציל את חברו, ועי' בחזו"א בגליונות על ספר הגר"ח זצ"ל.

ועיין בשטמ"ק בשם הרמ"ך דאם חטף ממי שבידו המים, חייב מיתה בידי שמים, ואינו מבואר אם מי שעבר על לא תעמוד על דם רעך חייב מיתה ביד"ש. וע"כ דהוא כגורם מיתה כיון דלא נותן לו להציל עצמו בזה שחוטף ממנו המים וזה מקרי כעושה מעשה לגרום מיתתו לכן חייב מיתה בידי שמים.

ובחזו"א חו"מ ליקוטים (ס"ב) מבואר דחייך קודמים היינו של בעל המים, ויש מקום להסתפק דאולי אינו תלוי בבעל המים, אלא במי שבידו המים דצריך להציל חייו, וכן משמע קצת מלשון הרמ"ך בשטמ"ק, ועי' נדרים דף פ' ע"ב גבי מעין של בני העיר דחייבם קודמין לשל בני עיר אחרת משום דחייך קודמין, אע"ג דזה הפקר כדאמרינן בב"ב דף פ"א, [ואע"ג דאמרינן התם בני העיר מסתפקין מ"מ בודאי זה הפקר לכל העולם אם יש מספיק מים] ואפ"ה כשאין מספיק חיי בני העיר קודמין.

ויש לעיין למה לא הובא דין זה ברמב"ם ובטוש"ע (אילת השחר שם).

קדימת כהן לישראל

הנה אם ג' אנשים הולכין בדרך, ולא' יש מים בשביל שני אנשים שיוכלו להגיע לישוב, נמצא דאחרי שמספיק בשבילו נשאר לו רק בשביל א', ואם יתן לשניהם שניהם לא יגיעו לישוב צריך להקדים, כמו דאמרינן בהוריות (דף י"ב) להחיותו או להוציאו מבית השבי דקודם איש לאשה, וכהן ללוי ישראל לממזר וכמו דמבואר בשו"ע י"ד ס"ו רנ"ב סעיף ח' לענין אם שניהם הולכין להיטבע בנהר, ולפי"ז לבן פטורא דלא דריש עמך והוא לא עדיף מאחר ע"כ יקדים לפי הסדר השני בהוריות ואם הוא ישראל והשני כהן צריך לתת להכהן וע"כ צ"ל דמייירי דשניהם שוין דשניהם כהנים או שניהם ישראלים ומ"מ פשוט דלר"ע דדריש עמך אז אפי' אם הוא פחות מהשני מ"מ חיי קודמין, ויש לעיין באופן הנ"ל דנשאר לו מים ואם יתן לא' יוכל לחיות רק כמה ימים דהיינו חיי שעה והשני יוכל לחיות יותר אי בזה יש ג"כ דין להקדים כהן ללוי וכל הסדר השני בהוריות, או דאז חיי שעה של זה שהוא במדרגה יותר גדולה נדחין בשביל חיי עולם של הפחות במדרגה. (אילת השחר שם)

ברכה על שביעית

בתוס' זבחים (ק', ב) ד"ה אישתמיטתיה כו' – כתב דיש מ"ד דניסוך המים דרבנן, והניסוך מועיל שיתברכו בשמי ברכה.

והנה מכאן ראי' לכאז' לדברי החזו"א בשביעית (סי' י"ח סק"ד) שכתב דלא כהסמ"ע (סמ"ז סק"ב) דס"ל דאי שביעית דרבנן אין על זה ההבטחה דוציות את ברכתי, והוא ז"ל ס"ל דהברכה שנאמרה בערב שביעית וצוית את ברכתי וגו' יש גם בזמן הזה אע"פ דלהרבה פוסקים שביעית דרבנן. ולהסמ"ע נוכל לומר, דיש לחלק דכאן תקנו חכמים במיוחד ניסוך המים בשביל שתהא ברכה, אבל כשתקנו לשמור שביעית בזה"ז הא לא היתה המצוה כדי שתהי' ברכה ואין ראי' שיהא ברכה. (אילת השחר שם)

תוספת שביעית

ובשנה השביעית שבת שבתון.

ובתו"כ תניא: מניין לשלושים יום לפני ר"ה שהם ככל השנה ת"ל ובשנה השביעית, ומדלא אמר ובשביעית, אלא ובשנה השביעית מרבינן לתוספת זו, ומבואר דתוספת שביעית דאורייתא, ובגמ' מכות (דף כ"א) יש חורש תלם א' וחייב עליה ח' מלקות, ומוקי לה בחורש ביו"ט בשביעית וכו'.

וצ"ע איך חל איסור יו"ט על שביעית, כיון דתוספת שביעית דאורייתא, א"כ כשחל יו"ט אין איסור חל על איסור, וכשנכנס ר"ה כבר נאסר באיסור עבודה מצד שביעית, והאי תנא לית ליה איסור כולל כמבואר בגמ' מכות כ"א, ב. ועי' בית הלוי ח"א סי"ז.

ותירץ רבנו (אילת השחר מכות כ"א) דלכאורה למה לא יחול איסור יוהכ"פ על נבלה שנתנבלה ביוהכ"פ, דהא כל רגע צריך לחול אסור יוהכ"פ, וברגע שנתנבלה אז יחולו שניהם כאחת, וע"כ צ"ל דבכניסת היום חל כבר קדושת ואיסור יוהכ"פ על כל היום, ואין הפ' דכל רגע חל איסור של יוהכ"פ וכן בכל שבת ויו"ט ונמצא דקדם איסור יוהכ"פ, וכשנתנבלה אח"כ אין אסור חל על אסור. אבל זה ודאי דאין איסור שביעית חל ברגע של תוספת שביעית על כל שביעית, דלא שייך לאמר דבר"ח אלול נאסרה העבודה על כל שנה הבאה, דאיסור שביעית אינו מפני יום ר"ח אלול שקדם לו, אלא בכניסת החג חל אסור שביעית ואיסור תוספת איסור בפני"ע שחל קודם לשביעית, ונמצא דכשחל ר"ה חל עליו שני איסורים בב"א אסור חרישה של יו"ט ואסור חרישה של שביעית, ואין כאן הכלל של אין איסור חל על איסור דאיסור של לפני ר"ה כבר פקע וכעת יש אסור חדש של שביעית שחל ברגע עם חרישה של שביעית שחל עם כניסת החג (פרורים משולחן גבוה וע"ע בענין זה בגליון בהר תשע"ד)

וחי אחיך עמך

ב"מ דף מ"ב ע"א. עד שבא ר"ע ולימד "וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבריך", ובפשוטו היינו דוקא משום דאם ישתה ימות חברו תיכף, ואם ישתה שניהם אז כל אחד יחיה קצת, וחיי שעה של חברו אינו נדחה מפני חיי עולם שלו לבן פטורא, והא דאמרינן דחיי עולם דוחה חיי שעה דילי', וכמ"ש במסכת ע"ז דף כ"ז ע"ב צ"ל דבחי' שעה דיד' לא שייך מאי חזית. ויש קצת להסתפק, כמה דנקט בברייתא דאם אחד ישתה ויגיע לישוב, דאולי רק משום זה ס"ל לר"ע דחיי קודמין, כיון דיתכן דיצא ממצבו ויוכל לחיות הרבה ימים ואם שניהם ישתה ימותו שניהם בקצת זמן, אבל אם כדי להגיע לישוב צריך ט' ימים ויש בו מים רק כדי שיחי' ח' ימים, ואם שניהם ישתה יחיה כל א' רק ד' ימים, אולי יודה ר"ע דשניהם ימותו כיון דאם הוא ישתה הכל יחי' עוד ד' ימים, ואם חברו ישתה יחי' חברו במקומו ד' ימים א"כ לא עדיף הוא מהשני, או דתמיד חיי קודמין וכן נראה. אלא דלרבותא רבן פטורא נקט שמגיע לישוב דאע"ג דאם הוא ישתה יגיע לישוב ויחי' זמן שלא מוגבל ואם חברו ישתה החצי יחי' רק כמה ימים מ"מ ס"ל לבן פטורא דשניהם ימותו.

דאם באמת אין נפק"מ לחיי שעה של חברו, כגון אם נופל חץ על שניהם ויש תריס להגן רק על א' גם בן פטורא יודה דמותר לבעל התריס להגן על עצמו, דלמה נימא שלא יגן ושניהם ימותו, דאיזה טעם דפיקו"נ ידחה בעד כלום, דמה נימא דהא הוא מחויב להציל את השני מ"מ כיון דסוף סוף עי"ז יוצא ששניהם ימותו ונמצא שהוא מת לא בכדי להציל חברו וממילא הדין דצריך להציל עצמו ורק כאן ראם ישתה חברו חצי מהמים יחי' קצת זמן לכן ס"ל לבן פטורא דאסור לו לשתות המים בעצמו.

לעילוי נשמת מרת יפה (ברעם) ע"ה בת טוביה יבדלח"ט
נלב"ע לג בעומר תש"ע

ענין בפרשה- שביעית

מכתב רבנו במעלת קרן השביעית

לכבוד רבני הקהילות וראשי הישיבות והכוללים אשר במונסי ד' עליהם יחיו. הננו אנחנו נמצאים בשנת השבע, וברוך ד' שיש מהחקלאים שקיבלו עליהם לשמור שמיטה כהלכתה ואנו מצווים לסייעם כדי שלא יפלו במשך הזמן מהנסיונות החיים אשר לא קלים, ומצוה גדולה לכל א' מאתנו לבוא לעזרתם.

וכ"א מבני ישראל צריך לראות לעשות השתדלות לעזור להם. ובזכות זה יתברכו מהשמים שזכות המצוה יעזור להם ברוחניות ובגשמיות ונזכה לקיים בביאת גואל צדק שביעית מדאורייתא לכל הפוסקים. הכו"ח ולכבוד המצוה.

דרשת רבנו באסיפת סיום שמיטה של כשרות שארית ישראל כסלו תשס"ב

ברוך השם שעברה השמיטה של שנת תשס"א, וזה לא כ"כ קל לשמור שמיטה כהילכתה שמירת שמיטה, זה מאד קשה בין מצד החקלאים ובין מצד הציבור.

לפני כמה שמיטות היה קשה מאד מכל הבחינות, גם שהיה ציבור קטן של חקלאים ששמרו שמיטה, וכן שהיה מאד קשה להסתדר להשיג ירקות, ולהשיג את האוכל שצריך בפרט בשביל ילדים, וברוך ד' שהשנה הזאת היה שיפור גדול בזה. ונזכיר רק משנה בפרקי אבות (פרק ה') דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לב"ד ועל פירות שביעית, כאן לא כתוב על עבודה בשביעית אלא רק על פירות שביעית, ועל זה דבר כפשוטו דבר בא לעולם. הכונה היא כמו שהיה מצוי פעם רח"ל מגיפות כאלה שהיו מתים אלפים אנשים בזמן קצר מאד אבל יכול להיות ג"כ מה שיש כל כך מיני מחלות רח"ל בימינו יום יום רואים כ"כ הרבה מחלות משונות רח"ל, יכול להיות שגם זה נכלל בדבר זה בא על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לב"ד ועל פירות שביעית ומה זה איסור פירות שביעית רש"י מפרש שאוכל פירות שביעית לאחר הביעור אבל מסתמא כלול בזה ג"כ כל האיסורים הרי רוב דברים של פירות שביעית זה רק מדרבנן, וגם האיסור של פירות שביעית יש כאלה שסוברים שזה מדרבנן ועכ"פ משמע כי למרות שזה רק דרבנן ואף שאין זה הכרח גמור, אבל יכול להיות שגם על זה חז"ל אומרים דבר בא לעולם ואחרי זה ג"כ כתוב גלות באה לעולם על שמיטת הארץ רואים בפירוש שקודם דברו רק על פירות שביעית ולא על שמיטת הארץ, ורק הגלות זה על שמיטת הארץ, וכן אח"כ כתוב בארבעה פרקים הדבר מתרבה ברביעית, ובשביעית, ובמוצאי שביעית, ובמוצאי החג שבכל שנה, ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית, ובשביעית מפני מעשר עני שבששית, ובמוצאי שביעית מפני פירות שביעית, רואים שזה לא כ"כ פשוט פירות שביעית, עד כדי כך שחז"ל אומרים על זה שבא "דבר" לעולם זה לא פשוט.

וברוך השם, שעכשיו בשנה הזאת אפשר לומר שנשמרה השביעית הרבה הרבה יותר מכל השמיטות הקודמות, אמנם אינני יודע מה שהי' בדורות הקודמים, אבל מה שידועים מהדורות האחרונים, ב"ה בשנה זו נשמרה שביעית כדן ע"י רבים, וברוך ד' כמו שטרחו מרן ראש הישיבה זצוק"ל והגאב"ד רבי חיים שאול קרליץ זצוק"ל, ויבדלחט"א מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א הטורח מאד מאד שכל דיני שביעית יתקיימו בלי שום קולות. והנה כידוע בחוץ לארץ בעיירות בדרך כלל לא היה שחיטה של כל המדינה, אלא בכל עיר היתה שחיטה, ובכל עיר היו אנשים שרצו לאכול דוקא על טהרת הכשרות, אבל אם אחד קנה עוף והיה צריך לפתוח את העוף, ולפעמים היתה מתעוררת איזו שאלה אם שבורה, או למשל שהיה חסר מרה, או כל מיני שאלות שהיו היו הולכים למורה הוראה, והמורה הוראה אם היה רואה למשל שיש לפניו אדם עני מאד כאשר היה פתח להקל היה מיקל לו, אבל מי שהיה יותר ירא שמים לא היה רוצה כ"כ את הקולות.

אנחנו מוצאים בפוסקים סיבות שאפשר להקל כגון הפסד מרובה, כבוד שבת, והכנסת אורחים, וכי' אך זה הכל קולות בגלל שאין ברירה כי המצב בכלל ישראל היה מאד קשה וכמדומה שבגליון מהרש"א [א"ה, ע"י י"ד סי' ל"א ס"א בפתחי תשובה ובדרכי תשובה שם] מביא מה זה נקרא הפסד מרובה כמו שיווי של קורקבן ומה זה קורקבן היום זה ממש מגוחך אם יאמרו שקורקבן זה הפסד מרובה שהרי זה סכום זעום מאד, אבל אז זה היה נחשב הפסד מרובה והענינים היו באים והיו מקילים להם בגלל שזה הפסד מרובה.

אמנם בכלל ישראל בדרך כלל היו שומרי תורה ומצות, אבל היו אנשים פשוטים ואם הרב אומר שכשר אז כשר. רק היו יחידים יחידים מאוד יר"ש שלא רצו לסמוך על הפסד מרובה וכל מיני קולות.

אבל אצלנו היום ברוך ד' נשתנה המצב, אין מצוי שכל אחד ילך עם העוף שלו לשוחט לשחוט, ואח"כ ישאל את המורה הוראה בדרך כלל זה בא עם כל הציבור שהתרבו ברוך ד', וכן שביעית אי אפשר שכל אחד יעשה לעצמו אלא צריך להיות מאורגן דרך ציבור, וכאשר זה מאורגן דרך צבור אי אפשר להשתמש בקולות, שהרי בצבור כלולים כולם וגם אלה שאינם רוצים להשתמש בקולות, ואי אפשר לאמר לך יש קולא ולך לא, ממילא בודאי שהיה צורך גדול מה שהשתדל מרן ראש הישיבה זצוק"ל, והגאב"ד רבי חיים שאול קרליץ זצוק"ל, וכן יבדלחט"א מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, שפועל עד כמה שאפשר שיהיה בתכלית ההידור בלי קולות ובלי היתרים רק מה שמותר באמת בלי הפסד מרובה ובלי קולות אחרות.

ובזכות זה שבכלל ישראל באמת שמרו את השמיטה הרבה יותר משאר השנים ושמרו שמיטה כהלכתה, ממילא יש זכות גדולה ונקוה שהקב"ה יעזור שבזכות המצוה הזאת של שמיטה ששמרו, לא יהיה שום מחלות של דבר ושום מחלות לא יהיו, ואדבריה כלל ישראל יזכו להיות כל אחד עם המשפחה שלו כל טוב ולא יהיה מחלות, אלא כולם יהיו בריאים וכולם יזכו לבנים טובים ויעבדו את ד' יתברך כרצונו וכולנו נזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

דברי חיזוק לחקלאים

בשמיטה (תשס"ח) הגיעו החקלאים לבני ברק להיכנס לגדולי ישראל, ונכנסו למענו של מרן רבנו שליט"א אשר תמדין כסידרן מתעניין מאוד בנעשה בקרב שומרי השמיטה, כשהוא מציין כל העת שאי אפשר לתאר עד כמה שמירת מצווה זו חשובה בשמים, בשום מקום התורה לא מזכירה שאם יעברו עבירה מסוימת ילכו בגללה לגלות חוץ ממצות שמיטה שכתוב במפורש, שבעוון שמיטה גולים.

כאשר התבקש לומר דברי חיזוק בפני החקלאים, אמר מיד: אתם צריכים לחזק אותנו? אתם מחזקים ועומדים, אתם עושים דבר גדול מאוד שאתם שומרים שביעית, שעליכם כתוב גיבורי כח וגו' ומי זה שנקרא גיבור זה הכובש את יצרו, אז אתם הגיבורים שהקב"ה יעזור שיהיה לכם כח לעמוד בזה ושיהיה לכם טוב בעולם הזה, אבל בעיקר בעולם הבא אתם הרי מאושרים, ואתם אלו שצריכים לחזק אותנו, שהקב"ה יעזור לכם שתהיו באמת מאושרים ושיהיה לכם כל טוב לכם ולכל משפחתכם וכולכם תזכו לכל הטוב גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

מצוה גוררת מצוה

בסיום שנת השמיטה התקיים מעמד אדיר ומרהיב לגומרה של מצווה בהשתתפות למעלה מאלף חקלאים גבורי כח, גם אליו טרח ובא מרן רבנו שליט"א למעמד בו השתתפו מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א ראשי ישיבות, אדמו"רים, רבנים, וראשי כוללים, דיינים, רבני וראשי הקהילות החרדית באזור הדרום כדי להביע הוקרה והערכה לחקלאים הרבים, אשר עמדו במהלך שנת השמיטה בגבורת איתנים בחוסן נפשי רב ובמסירות נפש של ממש, וקיימו את מצוות השמיטה בכל פרטיה ודקדוקיה. על פניו של מרן ראש הישיבה שליט"א ניכרה היטב התרגשותו הגדולה ובעיניו נקוו דמעות. במשא המרכזי שנשא מרן שליט"א אמר: זכיתם לקיים מצוה גדולה כזו ומצוה גוררת מצוה, יש תרי"ג מצוות שצריך לקיים, ותראו להתחזק בענין שמירת השבת, ולהקדים לפרוש ממלאכות האסורות בשבת חצי שעה לפני השקיעה, להתחזק בעניני צניעות, ובחינוך הילדים שד' יעזור שבשמיטה הבאה יתרבו ויתווספו הרבה שומרי שמיטה, והלוואי ונזכה כבר שיבוא משיח צדקנו.

גשמים בליל סוכות

בליל יו"ט ראשון דסוכות תשס"א ירדו גשמים והיתה שנת שמיטה, ואמר רבנו שליט"א שאלו "גשמי ברכה" לפי שכל שומרי שביעית הקדימו לזרוע בחודש אלול והגשם מצמיח את התבואה, ואלו שלא שומרי שביעית עדיין לא זרעו והגשמים קלקלו את השדות, ואינם יכולים לזרוע כשאדמת השדות רטובה (מים חיים 9%) [וכע"ז אירע בשנה זו שירדו גשמים בליל א' דסוכות].

לעילוי נשמת הגאון הגדול רבי יהודה טרגר זצ"ל ראשי ישיבת אנטורפן, ליום השלושים כ"ד אייר.

הלכות שביעית - ע"פ שיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל

איסור סחורה בפירות שביעית

הנה בדין איסור סחורה בשביעית ב"מנת פלאפל", שנותנים לתוך פיתה מיני מאכלים ובהם ירקות חתוכים, ונותן בה ירקות הקדושים בקדו"ש, נשאל הגרא"ל שטיינמן שליט"א האם יש בתשלום על כללות המנה משום איסור סחורה בפירות שביעית.

והנה המנהג הנהוג הוא, שהמוכר נותן לקונה את הפיתה עם המאכלים, ונותן לו את האפשרות למלא ירקות וכדו' לעצמו, ואף אם יחליט הלוקח שלא ליקח ירקות לא ימעיט המוכר מסכום התשלום, ובכחאי גונא לכאורה אין בתשלומו משום איסור סחורה, כדאמרין בע"ז (דף סה ע"א) בשוכר בהמה לרכוב עליה והניח עליה יין נסך, דלא חשיב השכר כשכר יין נסך, כיון דאף ללא הנחת החבילות יטול ממנו את אותו התשלום, מיהו יש לדון דהכא שאני, דהרי אם מעיקרא לא היו אמורים להיות ירקות בתוכו היה המחיר פחות מהמחיר הנקוב, ורק משום שקנה המוכר ירקות כדי שיהא אפשרות ללוקחים לקחת גם ירקות גם המחיר הוא גבוה יותר, וא"כ יש לדון דאפשר דחשיב שמשלם גם על הירקות ויש בזה משום איסור סחורה.

והורה הגרא"ל שליט"א להתיר מכמה טעמים, חדא דאף אי חשיבא ד"ז לסחורה וצריך שהקונה יבלע מעותיו בפת, מ"מ היכא שהמוכר עושה כנ"ל שאף אם לא יקח ירקות לא ירד מהתשלום מאומה חשיב זה גופא להבלעה, ואף לשיטתו דלא מהני הבלעה להתיר איסור סחורה, נראה דלא חשיב זה כלל תשלום על הפ"ש, כיון שבמקום שלא מורידים מהמחיר גם אם אינו לוקח ירקות, אז המחיר הנקוב אף שהוא כולל את הירקות, מ"מ לא נחשב זה שמשלם על הירקות, כי הרי כשם שבמחיר הכולל כלול ג"כ הוצאות החשמל והמים והנקיון בתוך המחיר, ומ"מ עיקר התשלום של האדם הוא רק עבור מה שהוא לוקח, ה"נ כיון שהוא משלם כך אף אם אינו לוקח ירקות, מוכח שלא על הירקות משלם ואין בכך איסור סחורה, ואין נ"מ באופן וסיבת קביעת המחיר ע"י המוכר לבין החפצא אשר עליו חל תשלום הלוקח. 2

מכירת פ"ש ללא רווח

במקומות שמוכרים פירות שביעית בארגזים מלאים ולא בכמויות קטנות, ואחד קונה ארגז ואין לו צורך בכל כך הרבה פירות, ומוכר לחבירו חצי ארגז, האם יש בזה איסור סחורה, יש שהתירו כיון שהוא לא מרויח כלום ומוכר באותו סכום שקנה ואין זה נקרא סחורה, וכדמצינו בב"מ דף מ' ע"ב בזון וזבין תגרא איקרי, דלא נחשב סוחר, וה"נ לא נחשב זה סחורה. 3

והנה בשביעית (פ"ז מ"ד) איתא גבי סחורה בבכור, לקח בכור למשתה בנו ואין צריך לו מותר למכרו. והר"ש כתב בשם התוספתא, דדוקא בדמים שקנה מותר למכרו ולא ביותר. ובמלאכת שלמה הביא בשם תשו' הרשב"א הטעם, כי ביותר מחזי כסחורה. ומבואר שבאותו סכום לא היה סחורה, ושם

בפ"ז מ"ג תנן גבי שביעית, לקח והותיר מותר למכרו. ואם נאמר גם בזה שדוקא באותו סכום מותר ולא ביותר, א"כ מבואר שרק בהותיר התירו לו למכרו בכה"ג, אבל כשלא הותיר אסור אפי' באותו מחיר. מיהו אפשר דבשביעית מותר בהותיר אפי' למכור ביותר ממה שקנה, וכדחזינן שהתוספתא כתב דבריו רק בבכור ולא בשביעית, וצ"ע. 4

והגרא"ל שטיינמן שליט"א נסתפק בזה, ואמר דמסברא היה נראה, דכשאנו מרויח אין זו הנאת סחורה ואף שיש לו איזה תועלת מותר, דהא לתת פירות שביעית במתנה שרי, (כדתנן בשביעית פ"ד מ"ב, ב"ה אומרים אוכלין בטובה ושלא בטובה) אע"פ שיש לו מזה הנאה, והטעם לפי שרק הנאת רווח אסור אבל שאר הנאות שרי, א"כ ה"נ בזה כיון שקונה ומוכר באותו הסכום ואין לו שום רווח, א"כ אף שיש לו הנאה מ"מ זה לא נאסר. 5

דמי שביעית

המוכר פירות שביעית וקיבל דמים עבורם נתפסו הדמים בקדו"ש, והפרי הראשון של שביעית נשאר לעולם בקדושתו, לקח בדמים יין נכנס יין בקדו"ש ויצאו הדמים לחולין, לקח בין שמן יצא יין ונכנס שמן, דאחרון אחרון נתפס בקדו"ש ופרי עצמו לעולם אסור (ע"ז דף נד ע"ב). ונראה דה"נ בשטר כסף שקנו בו פירות שביעית נתפס השטר בקדו"ש, ולא הוי כשטרי חוב דלא נתפס בהן קדו"ש, דהנה החזו"א (דמאי סי' ג' ס"ק י"ב) כתב, דמדינא אפשר בזה"ז לפדות פירות מעשר שני ופדיון הבן על שטר של נייר, שהרי בלא"ה היום השויות אינו במטבע עצמה, כ"א הסכמת המדינה שכך זה שוה, וא"כ גם בדמים של נייר יש הסכמה זו וחל ע"ז דין מטבע, עכ"ד.

וא"כ ה"נ לענין דמי שביעית יש עליו דין מטבע ונתפס בקדושת שביעית. הקונה בחנות שאין לו השגחה פירות שאין בהם קדו"ש, (כגון פירות שישית או פירות חו"ל), ושילם וקיבל עודף מהמוכר, וידוע שיש לו ג"כ דמי שביעית ממכירת פירות שביעית, א"כ יש לחוש בעודף שהם מדמי שביעית. ויש שסוברים שהלוקח אינו צריך לחוש לזה, כיון דכשנתן למשל 5 שקל וקיבל 2 שקל עודף, הרי החמש שקל זה חליפין של פירות בשווי של 3 שקל וגם של 2 שקל, וכיון שזה חליפין הפירות וה-2 שקל, הרי הקדו"ש שיש על ה-2 שקל שנתן לו המוכר נפדה על החמש שקל דהיינו על שיווי 2 שקל מתוך ה-5 שקל שנתן הוא למוכר, ונמצא שאין בידו דמים עם קדו"ש, ודמיא להא דאמרין דאם יש לו שמן של דמי שביעית שנתפס בקדו"ש וקונה בתמורתו בשר, נפדה הקדושה מהשמן וחל על הבשר, וה"נ נפדה מכאן וחל ע"ז. **אולם הגרא"ל שטיינמן שליט"א** נוטה להחמיר בזה, שאין העודף שקיבל נפדה על המעות שנתן למוכר, שהרי המטבע של 5 שקל ששילם בו למוכר כבר אינו שלו ואינו ברשותו, ואינו יכול לחלל עליהם, ולכן צריך לפדות את העודף שקיבל על בשר או דגים וכיו"ב ולאכלם בקדושת שביעית.

⁷ שביעית פ"ח מ"ז, וגמ' סוכה דף מ' ע"ב, וקידושין דף נח ע"א.
⁸ ולא הבנתי הוראה זו, דהא חילול ק"ש נעשית באחד מב' דרכים, או בדרך חילול או בדרך מקח (כמש"כ הרמב"ם פ"ו משמו"י ה"ח), ודרך חילול נעשה ע"י שמחלל להדיא ומעביר את הקדו"ש מפרי זה לפרי אחר, וזה אינו יכול לעשות על מעות המוכר ללא הסכמתו, [ואף בהסכמת המוכר מצוינו לענין חילול מע"ש שיטות בראשונים (רש"י בב"מ דף נו ע"א ד"ה מפני שאמרו, תוסי' שם דף מה ע"א ד"ה לפלגי בתירוצא קמא) דאין מחללין כסף על כסף כשבי' המטבעות שוין ולא הוי חד דחריף טפי משום דלאו דרך חילול הוא, וצ"ע אי דין זה קיים גם גבי שביעית]. ודרך מקח נעשה ע"י שמכרן לחבירו וקבל דמיהן וזהו מדין חליפין (כחליפין ע"ז) שנתחדשה לו בעלות בחפץ זה מכאן הדבר הקדוש בקדו"ש וזהו סיבת חלות קדו"ש בפרי השני [כדמוכח בסוגיא דע"ז דף נד ע"ב, עב"ז בתורת זרעים שביעית פ"ח מ"ז], וכיון שאין מעות קונות [מד"ס שלא יאמרו נשרפו חטיף בעליה, וי"א (ספר אגודת אוזב, ב"מ דף מו ע"א) דהוי מה"י לפי שלא מצוינו אלא שמעות קונות קרקע או מטלטלין ולא מעות] ואף אין מעות נקנין בחליפין כדאיתא בב"מ דף מה ע"ב, א"כ מה שייך לומר שמעות המוכר הם חלף מעות הלוקח, ואין כאן אלא חוב של המוכר ליתן מעות ללוקח כיון שקיבל ממנו מעות (2 שקל) ללא תמורה ובנותנו לו 2 שקל אין כאן אלא פריעת חוב בעלמא ולא חליפין מעות הלוקח, ומעתה הרי הלוקח מקבל דמים שיש בהם קדו"ש, וצ"ע. [ויש לדון ולומר דדין חליפין בחלות קדו"ש אינו צריך להיות בגדרי הקנינים אלא כל שבאו פירות חולין בעבור פירות הקדושים חלה קדושה אף בחולין. ולפ"ז אף שהמעות נעשו חוב כל שפורע מחמת פ"ש הרי הוא נתפס, מיהו זה אינו דבריושלמי בשביעית פ"ח ה"ו מבואר בהדיא דבכה"ג אין המעות נתפסין בקדו"ש, וכ"פ החזו"א שביעית סי' י" ס"ק יג (והאריך בזה בדרך אמונה פ"ו ה"ח בבה"ה, ע"ש). וכן מתוך ספיקו של התורת זרעים (בסופו) אם חל קדו"ש בחליפין אם הפירות שווים פחות משו"פ ואין בהם דין ממון מוכח דבעינן מעשה המועיל בגדרי הקנינים].

¹ איתא בסוכה (דף לט ע"א) הלוקח לולב מחבירו בשביעית מבלע לו דמי אתרוג בלולב לפי שאין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה יותר ממזון ג' סעודות, ודנו הראשונים אם דין הבלעה מהני גם להתיר איסור סחורה (לפי שע"י ההבלעה לא חשיבא שסוחר בפ"ש, או דאינו מהני רק לענין שלא יחול עליו תפיסת דמים לפי שהתשלום אינו אלא על הלולב אבל לענין סחורה סו"ס ע"י שנותן לו האתרוג במתנה הסכים לשלם לו יותר על הלולב א"כ חשיב סחורה), ועיין בר"ש שביעית פ"ז מ"ג. ולהלכה דעת הרידב"ז (פ"ה סעי' י"ח) והמהרי"ל דיסקין (הובא דעתו בצ"ח הקדוש ח"א סי' ט"ו) דמהני, ודעת החזו"א (הובא בדרך אמונה פ"ח ס"ק פ"ח) והשפת אמת (סוכה דף ל"ט ע"א) דלא מהני.

² וכן הורה מרן הגרני"ק שליט"א.

³ [ועי' חזו"א סי' יד ס"ק ט"ו].

⁴ ועי' ברש"י (פ"ז מ"ד) שכתב להדיא שדברי התוספתא הם גם גבי שביעית, אלא דסיים שלא קיי"ל הכי, משום שהתוספתא (פ"ה ה"ח) על הדין של משנתו לקח בכור למשתה בנו ולא צריך לו מותר למכרו מסיים רבי אומר אני לא ימכרונו אלא בדמיו (במחיר שקנאו), ולמד הרש"י דרבי אתא לאפלוגי את"ק שהתיר למוכרו אפי' בריוח מאחר ולקח מתחילה לצורכו ורבי חולק ואוסר למכור בריוח, ומשנתנו היא סתם משנה כת"ק והלכה כסתם משנה, וכ"פ הרמב"ם (פ"ו משמו"י ה"ב ופ"ה מבכורות ה"ח) שפסק כסתם משנתנו, עכ"ד. אולם הר"ש והרא"ש והרע"ב העתיקו דברי התוספתא את"ק שמה שהתיר למכרו היינו דוקא במחיר שקנאו, וכ"פ האור זרוע (הלכות שביעית ח"א סי' ש"ל), וביאר האו"ז לפי שאין זו מחלוקת תנאים אלא רבי מפרש דברי התנא של המשנה.

⁵ ומרן הגרני"ק אמר שפשוט שאסור, דכמו שאמרו במשנה ד' גבי בכור, כך הדין גבי שביעית, ורק בהותיר שרי למכור באותו הסכום בשביעית. אלא דהוסיף שבגד"ז שקנה ארגז גדול לא במטרה למכור אלא לצורך לעצמו, רק א"א לקנות ארגז קטן יותר לכן קנה גדול ורוצה למכור, א"כ ד"ז נידון כמו הותיר שאם מוכר באותו סכום מותר ולא הוי סחורה, ורק כשקונה ע"מ למכור באותו סכום אסור.

⁶ וכן הורה מרן הגר"י קרליץ שליט"א.

ליום השלושים של הגאון הגדול רבי חיים שאול גריינמן זצ"ל נלב"ע כ"א ניסן תשע"ה

קשרי ידידות

כשנפטר אביו הגאון רבי שמואל ערכו בביתו מניין בשבתות ובזמנים שונים והיה רבנו מגיע לשם ומדבר בד"ת אם האחים הגאונים ר' שמריהו, ור' חיים, ויבדלח"ט ר' מאיר.

[הקשר עם הגאון ר' שמריהו היה בחיי החזון איש שהיה רבנו מגיע מכפר סבא, ומדבר עמו הרבה, וביחד היו נכנסים הרבה פעמים לחזון איש, ובל"ג נכתבו אודותיו בגליון פר' נצבים תשע"ה].

וכן בשנים שהיה מתפלל רבנו בכולל חזון איש, בשבתות, וביו"ט, ובימים נוראים, [שהגר"ח היה בעל תוקע שם], וגם הם היו שם היה מדבר עמהם, ורגיל רבנו לספר שהגאונים לבית גריינמן היו הולכים אחרי תפילת מנחה בשב"ק לביתו של הגאון רבי שמריהו, ומספרים עובדות והנהגות וד"ת על החזון איש, שבתקופה ההיא הכל היה סביב עמלו בתורה של החזון איש [וציין פעם רבנו על הגר"ח גריינמן זצ"ל שהשחירו פניו מעמל התורה כל ימיו].

ובחתונת בתו הגדולה של רבנו שליט"א כיבד את הגר"ח בברכה בחופה. [והפליג רבנו בשם רעיינו הרבנית תמר ע"ה שהיתה אוספת להכנסת כלה יחד עם אמו של הגר"ח גריינמן זצ"ל, והעידה עליה שהיתה אשה גדולה עד מאוד].

עצה לברכת התורה

רגיל רבנו שליט"א להביא עצה מהגר"ח זצ"ל שמי שמתעורר באמצע הלילה ורוצה ללמוד ובדעתו ללכת לישון עוד פעם במשך הלילה, דלכתחילה כשקם יברך ברכה אחת מברכות התורה, וכשיקום בפעם שניה יברך את הברכה השניה, דהא בעצם מספיק ברכה אחת לברכות התורה כדאיתא בברכות י"ב, ב, וע"י עצה זו נמצא דלמעשה במשך הלילה הוא יברך את ב' הברכות [וכן נוהג רבנו שליט"א].

ולאחרונה שמע רבנו ממשפחת הגר"ח ז"ל דמקור העצה הוא ממרן החזון איש, ואי"ז רעיון של הגר"ח זצ"ל.

לשאול בהלכה

בעת שעבר הגאון הגדול ר' מרדכי מן זצ"ל לגור בבני ברק שאל את הגר"ח גריינמן את מי לשאול בהלכה. ואמר לו שגדול המורים הוא הגראי"ל שטיינמן. ואכן כך עשה שהיה שואל את רבנו בכל ענייני הלכה. (מפי בנו הגאון ר' יוסף מן שליט"א בשם אביו זצ"ל)

וכן מאיר גריינמן שליט"א שלפני עשרות שנים אמר אחיו הגר"ח לשואלים שבדיני ממונות יש בבני ברק ג' שאפשר לדון אצלם, והראשון שבהם היה הגראי"ל [ופ"א אחד הגר"ש קוסבסקי זצ"ל שהיה דבוק בכל ענייני בהגר"ח, נצרך לבוררות והלך מטעם זה לרבנו יבדלח"ט]

וכמו"כ העיד הגראי"ק שליט"א שפעם הגיע אם שאלה להגר"ח, והתפלא עליו הרי אתה לומד בכולל פונב"ז וראש כולל שלך עונה בכל התורה כולה והלכה כמותו.

קבלת יסורים

באיסורו חג פסח תשס"ט בעת שרבנו שליט"א היה בניחוח אבלים אצל משפחת שפירא על פטירת אביהם הגדול הגר"י שפירא זצ"ל, ושאלו בני הגר"י את רבנו אודות היסורים הגדולים שסבל ר' יהודה בערוב ימיו.

ואמר להם רבנו בשם החפץ חיים שא"א לזכות בעוה"ב בלא יסורים. ור' יהודה זכה להזדקך, וכך להיכנס לגן עדן.

יום היארצייט של הגאון הגדול רבי זונדל קרויזר זצ"ל מח"ס אור החמה נלב"ע ז' אייר תשע"ד

התבונן רבנו ואמר הרי לא בכדי התפללתי היום בישיבת אהל יעקב וכן שראיתי שם את הספר אור החמה. כנראה שהשגחה רצתה שהוא יהיה הראש ישיבה שם, והציע להם את הגר"ז.

והם בררו וחששו קצת שהוא יהודי בסגנון ירושלמי, ולא יתאים לסגנון של הישיבה, וטרח רבנו והביא להם עוד כמה וכמה ת"ח שיכולים לברר עליו שהוא מסודר בלימודו וציינו שזה מתאים לישיבה, ואכן עבר לשם וכיהן שם בישיבת תקופה ממוסדת, וכשנשאל פעם הגר"ז ממנהלי הישיבה מה הקשר שלו להגראי"ל ואמר שמעולם לא דיבר עמו, וסיפרו לו אז שהוא הציע אותו וכו'.

לימים שפגש הגר"ז את רבנו והודה לו על מה שהמליץ עליו, מיד רבנו החל לדבר עמו על הארבע ענינים שראה בספרו לפני שנים.

ותמיד היה מתפעל הגר"ז זצ"ל מהנהגתו של רבנו, איך שהוא מחשב כל פרט והנהגה בחייו מה רצון ההשגחה (מפי הרה"ג רבי כהן שליט"א)

אודות הגאון הגדול רבי משה סולובצ'יק זצ"ל נכתוב אי"ה באריכות בשבוע הבא

בקשה: למי שיש בידו עובדות הנהגות וחידושים בעניני חג השבועות, ומגילת רות, ומ"ח קניני התורה מרבנו שליט"א שישלח לנו בהקדם לזיכוי הרבים

להערות הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון. ולתרומות והנצחות נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034 בין הסדרים או בת. ד. 5397 ירושלים או בפקס 0722164414 ולציין עבור כאיל תערוג